

Prof. dr hab. Stanisława Steuden

Lublin, 23.09. 2023

Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

Ul. Okopowa 59

Ocena rozprawy doktorskiej Pani Mgr Magdaleny Pilorz pt. *Możliwości rozwoju potraumatycznego rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi*. Praca została napisana pod kierunkiem Pani dr hab. Maryli Malewicz-Sawickiej, prof. APS. Recenzje opracowałam na zlecenie Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Uzasadnienie ważności tematu

Temat rozprawy doktorskiej Mgr Magdaleny Pilorz dotyczy możliwości pozytywnego rozwoju rodziców sprawujących opiekę nad dzieckiem z trudnościami rozwojowymi (zaburzenia ze spektrum autyzmu, niepełnosprawność intelektualna). Podjęta problematyka ma charakter nowatorski, jest istotna w wymiarze poznawczym i aplikacyjnym. Wzrost liczby diagnoz dzieci z zaburzeniami neurorozwojowymi sprawia, że coraz większa liczba rodzin może potrzebować wsparcia. Z danych literatury przedmiotu wynika, że obciążenia i poziom doświadczanego stresu u rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi są zróżnicowane ze względu na rodzaj zaburzeń i są znacznie wyższe w porównaniu z rodzicami dzieci nie obciążonych tymi problemami. Zagadnienia podejmowane w cytowanych przez Doktorantkę pracach badawczych mają charakter wieloaspektowy, a wnioski z nich płynące nie są spójne. Z danych uzyskanych przez wielu badaczy wynika, że obecność dziecka z niepełnosprawnością w rodzinie obniża poczucie jakości życia jej członków. Część badaczy wskazuje na równoległą obecność nasilonego stresu i przeżyć pozytywnych, ale także znaczna część współczesnych badań dowodzi, że opieka rodzicielska nad dzieckiem z niepełnosprawnością przyczynia się do wzrostu poczucia wewnętrznej siły, więzi rodzinnych, zmiany priorytetów życiowych, poczucia sensu życia. Powyższe kwestie stały się przedmiotem dociekań teoretycznych i badań empirycznych w niniejszej dysertacji. Podstawowym, a jednocześnie ambitnym zamierzeniem Doktorantki było poszukiwanie związku między oceną obciążenia rodziców związaną z opieką nad dzieckiem z trudnościami rozwojowymi a ich potraumatycznym wzrostem i jakością życia. Praca z jednej strony weryfikuje rezultaty dotychczasowych badań, z drugiej zaś podejmuje zagadnienia nowe, dotychczas mało opracowane – do nich niewątpliwie zaliczyć

można potraumatyczny wzrost będący jednym z możliwych pozytywnych efektów opieki rodzicielskiej nad dzieckiem z trudnościami rozwojowymi, a to z kolei uzasadnia wartość naukową podjętego tematu i projektu badań własnych.

Formalna strona rozprawy

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny, jej ogólna struktura jest poprawna, tok dyskursu naukowego logiczny, ale Doktorantce nie udało się uniknąć niedociągnięć. Praca składa się ośmiu rozdziałów – moja wątpliwość dotyczy podziału treści. Jeśli zasadne jest wyodrębnienie czterech głównych rozdziałów, choć opatrzonych niezbyt trafnym, jednowyrazowym tytułem (co wydaje się być bardziej odpowiednie dla artykułów, aniżeli do monografii naukowych), to trudno to odnieść do czterech kolejnych zatytułowanych: spis bibliografii oraz wykazy: tabel, rysunków i wykresów. Pracę rozpoczyna streszczenie w języku polskim i angielskim, natomiast zabrakło wstępu, który jest podstawową częścią pracy naukowej i nie jest tożsamy ze streszczeniem. Kolejna kwestia dotyczy podziału treści w rozdziale trzecim. W dwóch kluczowych dla pracy paragrafach tegoż rozdziału: 3.4. *Związki między zmiennymi* oraz 3.5 *Mediacje* zabrakło wyodrębnienia bardzo ważnych części (podparagrafów), w których testowane są kolejne układy współzależności i mediacje między analizowanymi zmiennymi. Moje spostrzeżenie jest tym bardziej uzasadnione, że statystyki opisowe i analizy porównawcze badanych, zostały dobrze wyodrębnione w paragrafie wcześniejszym: 3.3. *Statystyki porównawcze badanych grup*. W tym kontekście także trudno zrozumieć szczegółowy podział treści rozdziału czwartego, pt. *Dyskusja*. Doktorantce nie udało się także uniknąć niedociągnięć w zapisie bibliografii, w większości anglojęzycznej i trafnie dobranej do przedmiotu badań – w wielu miejscach zapis ten odbiega od przyjętego w APA. Powyższe niedociągnięcia formalne, dotyczą w znacznym stopniu strony redakcyjnej tekstu, natomiast w sposób istotny nie obniżają naukowej wartości podjętego tematu.

Merytoryczna ocena pracy

Podstawy teoretyczne badań własnych zostały omówione w rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Wstęp teoretyczny*. Doktorantka przedmiotem rozważań uczyniła zagadnienia, które pozwoliły Jej na wskazanie teoretycznych podstaw projektu badań własnych oraz określenie zmiennych w małym stopniu analizowanych w badaniach dotychczasowych. Zakres tematyczny omawianych zagadnień jest szeroki i obejmuje wprowadzenie w problematykę stresu i traumy, charakterystykę zaburzeń neurorozwojowych ze spektrum autyzmu i niepełnosprawności intelektualnej, specyfikę i następstwa opieki rodzicielskiej nad dzieckiem z trudnościami rozwojowymi z szczególnym uwzględnieniem stresu związanego z diagnozą

niepełnosprawności dziecka, procesu zmian pozytywnych w postaci potraumatycznego wzrostu, satysfakcji z życia a także czynników pośredniczących w tym procesie. Ważnym dopełnieniem powyższych treści jest omówienie sytuacji związanej z pandemią COVID-19, która dla rodzin z dzieckiem z trudnościami rozwojowymi była istotnym czynnikiem stresogennym, a jednocześnie miała także wpływ na sposób realizacji autorskiego projektu badań. Tok prowadzonego dyskursu naukowego w tej części pracy jest klarowny i opiera się na ustaleniach teoretycznych odnoszących się do poszczególnych obszarów tematycznych a także rezultatach dotychczasowych badań empirycznych.

Do niektórych spośród wskazanych obszarów tematycznych odniosę się poniżej. W części poświęconej problematyce stresu i traumy (paragraf 1.1), Doktorantka wskazuje na istotne znaczenie subiektywnej oceny ich znaczenia a także uwarunkowania sytuacyjne i podmiotowe. W kolejnych trzech paragrafach (1.2 – 1.4) przedmiotem szczegółowych rozważań są dotychczasowe osiągnięcia w badaniach nad zaburzeniami neurorozwojowymi oraz przeżycia rodziców w odpowiedzi na diagnozę niepełnosprawności dziecka. Bardzo ważna część analiz teoretycznych dotyczy potraumatycznego wzrostu (PTG) (paragraf 1.5), którego cechy obserwuje się u wielu rodziców w sytuacji opieki nad dzieckiem z różnego typu niepełnosprawnością. Jest to obszar rozważań kluczowych dla uzasadnienia ważności projektu badań własnych Doktorantki. W nawiązaniu do koncepcji Tedeschiego i Calhouna wskazuje Ona na możliwe pozytywne zmiany osobowości rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi, które dokonują się w ich relacji z innymi ludźmi, odkrywaniu własnych potencjalności oraz filozofii życia. W dwóch kolejnych paragrafach (1.6 i 1.7) przedmiotem pogłębionej refleksji teoretycznej są zagadnienia związane z stresem doświadczanym przez rodziców w sytuacji opieki nad dziećmi z zaburzeniami neurorozwojowymi. W sposób szczególny zwrócono uwagę na doświadczanie lęku, zamartwianie się i poczucie bezradności, które są czynnikami ryzyka wypalenia sił w opiece i zaburzeń zdrowia psychicznego (zespoły lękowe, zaburzenia nastroju). W dyskursie naukowym prowadzonym w tym rozdziale zabrakło mi szerszego odniesienia do wsparcia społecznego, istotnego w procesie w procesie potraumatycznego wzrostu. Wsparcie, społeczne można bowiem rozważać w kategorii czynnika ochronnego, który pozwala osobie na obniżenie poziomu lęku, bezradności, zniechęcenia, reinterpretację obciążeń związanych z opieką nad dzieckiem z niepełnosprawnością oraz dokonanie punktu zwrotnego w dotychczasowym funkcjonowaniu.

Reasumując, chcę podkreślić, że dobra znajomość literatury przedmiotu - koncepcji teoretycznych i wyników dotychczas prowadzonych badań, pozwoliła Doktorantce na dostrzeżenie nowych zagadnień związanych z opieką nad dziećmi z trudnościami

rozwojowymi, i w małym stopniu podjętych w badaniach dotychczasowych. Dotyczy to potraumatycznego wzrostu – jego istoty i uwarunkowań. Syntetyczny i zarazem wyczerpujący przegląd dotychczasowych osiągnięć w tym obszarze pozwolił Doktorantce na opracowanie nowatorskiego projektu badań własnych.

Ocena projektu badań

Podstawowym zamierzeniem Doktorantki była ocena związku między doświadczaniem przewlekłej traumy i poczuciem obciążenia rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi a poczuciem rozwoju potraumatycznego i satysfakcją z życia z uwzględnieniem zmiennych pośredniczących (lęku i martwienia się). Przyjęty projekt badań ma charakter złożony i oryginalny, a jego realizacja wiązała się z ogromnym nakładem pracy związanej z prowadzeniem badań indywidualnych w warunkach epidemii COVID-19 i trudnego dostępu do rodziców. Doktorantka na podstawie danych literatury przedmiotu wykazała, że subiektywna ocena trudności związanych z opieką nad dzieckiem z niepełnosprawnością ma charakter zróżnicowany. Stres i poczucie obciążenia związane z niepełnosprawnością dziecka mogą być oceniane jako zdarzenie najbardziej traumatyczne w życiu rodziców, lub też jako jedno z wielu trudnych doświadczeń. Powyższa obserwacja stała się podstawą wyodrębnienia dwóch grup rodziców, zróżnicowanych ze względu na sposób doświadczania niepełnosprawności rozwojowej. Dodatkowo w projekcie badań uwzględniono grupę porównawczą - rodziców dzieci rozwijających się prawidłowo. Model badań własnych został opracowany w sposób staranny i dobrze uzasadniony (rys. 1, s. 43). Do zmiennych wyjaśniających Doktorantka włączyła: przewlekłą traumę i poczucie obciążenia związane z opieką; do zmiennych wyjaśnianych - poczucie rozwoju potraumatycznego i satysfakcję z życia, zaś do zmiennych pośredniczących - lęk i martwienie się.

Problem pracy zawiera się trzech pytaniach dotyczących porównania trzech grup rodziców w zakresie: (1) stopnia obciążenia opieką, lęku i martwienia; (2) poczucia rozwoju potraumatycznego oraz (3) jakości życia. Odpowiednio do powyższych obszarów problemowych sformułowano sześć hipotez badawczych – w trzech pierwszych przyjęto, że najwyższy poziom poczucia obciążenia, lęku i zamartwiania się będzie znamieny dla rodziców, którzy uznali trudności dziecka za najważniejsze wydarzenie traumatyczne w swoim życiu w porównaniu z dwiema pozostałymi grupami rodziców. Dwie kolejne hipotezy (4 i 5) dotyczą różnic w zakresie poczucie rozwoju potraumatycznego i satysfakcji z życia. Doktorantka przyjęła, że wyższy poziom poczucia rozwoju potraumatycznego i jakości życia będzie obecny u rodziców dla których niepełnosprawność dziecka była najbardziej

traumatycznym wydarzeniem w ich życiu w porównaniu z dwiema pozostałymi grupami badanych. Kolejna hipoteza - szósta dotyczyła: (1) mediacyjnej funkcji lęku i martwienia się w relacji pomiędzy poczuciem obciążenia a poczuciem potraumatycznego wzrostu i jakością życia oraz (2) mediacyjnej funkcji poczucia rozwoju potraumatycznego w relacji między poczuciem obciążenia a jakością życia.

Choć sposób sformułowania hipotez badawczych jest poprawny, a także poznawczo ciekawy to jednak można także wskazać na kwestie dyskusyjne. Z danych literatury przedmiotu można wnosić, że obecność stresu traumatycznego nie wyklucza jednoczesnego doświadczania uczuć pozytywnych i poczucia rozwoju (Beighton i Wills, 2016; Tedeschi i Calhoun, 2004, 2007), ale jednym z najbardziej istotnych czynników w tym procesie jest wsparcie społeczne. Istotą potraumatycznego wzrostu nie jest jedynie obniżenie poziomu napięcia i lęku, ale obiektywna zmiana w percepcji siebie, innych ludzi i filozofii życia. W tej sytuacji można postawić pytanie: Czy wystarczające jest przyjęcie lęku i martwienia się jako zmiennych mediujących między poczuciem obciążenia a potraumatycznym wzrostem? Kolejna kwestia dotyczy sposobu sformułowania hipotez 4 i 5, w myśl których subiektywne poczucie potraumatycznego wzrostu i jakości życia będzie wyższe u rodziców, którzy uznali niepełnosprawność dziecka za najbardziej traumatyczne wydarzenie w ich życiu. Jednocześnie Doktorantka przyjęła, iż w tej grupie rodziców poziom lęku i zamartwiania się będzie wyższy, aniżeli w dwóch pozostałych. W tej sytuacji można także postawić pytanie o mechanizm uruchamiający proces zmian pozytywnych? Kolejna kwestia dotyczy przyjęcia poczucia rozwoju potraumatycznego jako zmiennej mediującej między poczuciem obciążenia a jakością życia. W mojej ocenie różnicowanie poczucia rozwoju potraumatycznego od subiektywnej oceny jakości życia jest trudne, są to bowiem zmienne wysoko ze sobą skorelowane, a w związku z tym uzyskany rezultat mediacji może być obarczony błędem.

Aby zrealizować projekt badań własnych Doktorantka przebadła rodziców 119 rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi (69 rodziców dzieci, którzy uznali trudności dziecka za najważniejszą traumatyczną sytuację w ich życiu; 67 rodziców, którzy nie uznali trudności rozwojowych dziecka za najważniejszą sytuację traumatyczną w ich życiu oraz 67 rodziców dzieci neurotypowych). Kryteria włączania i wyłączenia do badań zostały dobrze określone. Wiek wszystkich dzieci badanych rodziców zawierał się w przedziale od 6 do 15 lat; natomiast w grupie dzieci z trudnościami rozwojowymi były osoby u których zdiagnozowano: niepełnosprawność intelektualną, spektrum autyzmu bez niepełnosprawności intelektualnej oraz spektrum autyzmu z niepełnosprawnością intelektualną. Charakterystyka socjodemograficzna wszystkich rodziców została podana w sposób wyczerpujący.

W badaniach empirycznych zastosowano duży zestaw metod psychometrycznych obejmujący: *Kwestionariusz danych socjodemograficznych*; *Skalę Obciążenia Opiekuna*; *Skalę Satysfakcji z Życia*; *Kwestionariusz Oceny Martwienia Się*; *Kwestionariusz Przekonań o Martwieniu Się*; *Inwentarz Stanu i Cechy Lęku* oraz *Inwentarz Wzrostu Potraumatycznego*. Dobór metod w mojej ocenie jest trafny do przedmiotu badań, a ich wielość pozwoliła Doktorantce na zgromadzenie obszernego i wartościowego materiału empirycznego.

Wyniki badań własnych

Prezentacja wyników badań własnych oraz ich omówienie zawierają się w sześciu paragrafach rozdziału trzeciego. Tok prowadzonego dyskursu naukowego pozostaje w relacji do przyjętych obszarów problemowych i hipotez badawczych. Dobór metod statystycznych dowodzi ich znajomości, umiejętności zastosowania w testowaniu hipotez badawczych i interpretacji uzyskanych rezultatów. W opracowaniu danych empirycznych Doktorantka zastosowała: statystyki opisowe, test normalności rozkładu Shapiro-Wilka, analizy korelacji, analizy wariancji w schematach międzygrupowych oraz analizy mediacji.

W pierwszej kolejności Doktorantka przedstawiła podstawowe statystyki opisowe analizowanych zmiennych (paragraf 3.1) obejmujące obciążenie, lęk, martwienie się, poczucie wzrostu potraumatycznego i satysfakcji z życia oddzielnie dla trzech grup rodziców. Uzyskane rezultaty rozkładu zmiennych potwierdziły możliwość wykorzystania parametrycznych testów statystycznych w dalszych analizach. Kolejna, ważna część rozważań dotyczyła oceny związku wybranych zmiennych socjodemograficznych (*czas od diagnozy dziecka, wiek i wykształcenie rodzica*) z zmiennymi uzyskanymi w metodach psychologicznych (paragraf 3.2). Rezultaty porównań międzygrupowych (paragraf 3.3) ze względu na: poczucie obciążenia związanego z opieką nad dzieckiem, lęk, martwienie się, rozwój potraumatyczny i satysfakcję z życia zostały dobrze uporządkowane i przedstawione w sposób przystępny w tabelach i na wykresach. Poczynione obserwacje wykazały, że wskaźnik ogólny i czynniki składające się na poczucie obciążenia oraz cecha i stan lęku w największym stopniu różnicują badanych rodziców. Zgodnie z przyjętymi hipotezami (H1 i H2) najwyższy poziom obciążenia i lęku charakteryzował rodziców, którzy uznali niepełnosprawność dziecka za wydarzenie najbardziej stresujące w ich życiu, zaś najniższy rodziców dzieci neurotypowych. Wykazano także, że czynnikami istotnie różnicującymi grupy rodziców są także docenianie życia oraz satysfakcja z życia – ich poziom był istotnie wyższy w grupie rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi dla których trudności dziecka nie były największą traumą. Tym samym potwierdzone zostały hipotezy H4 i H5. Interesująca obserwacja dotyczy także przekonań o martwieniu się - okazało

się bowiem, że czynnikiem różnicującym grupy rodziców było uzyskanie kontroli dzięki martwieniu się – jego najwyższe nasilenie było znamienne dla rodziców dzieci neurotypowych.

Kolejna część analiz statystycznych (paragraf 3.4) koncentrowała się na ocenie związku pomiędzy analizowanymi zmiennymi w trzech grupach rodziców i dotyczyła: (1) oceny współzależności pomiędzy poczuciem obciążenia, lękiem, martwieniem się i poczuciem rozwoju potraumatycznego a jakością życia oraz (2) oceny związku pomiędzy wszystkimi analizowanymi zmiennymi. Z kolei z wielką uwagą śledziłam treść paragrafu 3.5, w którym przedstawiono wyniki analizy mediacji przeprowadzonej oddzielnie i łącznie dla dwóch grup rodziców posiadających dzieci z trudnościami rozwojowymi (paragraf 3.5). Podstawowym zamierzeniem Doktorantki w tej części pracy było:

- (1) testowanie mediacyjnej funkcji lęku jako stanu i cechy w relacji między obciążeniem ogólnym a rozwojem potraumatycznym (wskaźnikiem ogólnym, jego czynnikami strukturalnymi) i satysfakcją z życia;
- (2) testowanie mediacyjnej funkcji zamartwiania się w relacji między obciążeniem ogólnym a rozwojem potraumatycznym (wskaźnikiem ogólnym, zmianami w percepcji siebie i zmianami w relacjach z innymi) i satysfakcją z życia
- (3) testowanie mediacyjnej funkcji wzrostu potraumatycznego (wskaźnik ogólny, zmiany w percepcji siebie i zmiany w percepcji innych) w relacji między obciążeniem ogólnym a satysfakcją z życia.

Uzyskane rezultaty analiz mediacyjnych dla każdej z analizowanych grup rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi a także łącznie zostały przedstawione w tabelach 27-40 oraz zobrazowane na wykresach 7-26. Znakomite podsumowania wszystkich mediacji (istotnych i nieistotnych) w formie graficznej (oddzielnie dla każdej grupy rodziców a także łącznie) przedstawiono na rysunkach 2-10 (dopełnieniem powinno być jednak wskazanie czy związek między analizowanymi zmiennymi ma charakter dodatni czy ujemny). W mojej ocenie ta część pracy jest jedną z jej najmocniejszych stron. Uzyskane rezultaty wykazały, że lęk jako stan i lęk jako cecha okazał się być istotnym mediatorem w relacji pomiędzy obciążeniem a czynnikami potraumatycznego wzrostu i satysfakcją z życia. W tym miejscu chcę się także odnieść do podziału treści w paragrafie 3.5. W mojej ocenie paragraf ten ze względu na zakres prowadzonych analiz powinien być podzielony na części opatrzone numerami (także odnotowanymi w spisie treści), w których zawarte są kolejne analizy mediacyjne. Także pewnym uchybieniem jest wyodrębnienie jednego podparagrafu 3.5.1 w drugiej części tekstu. Z drobnych niedociągnięć chciałabym zwrócić uwagę na błędne (niejasne ?) sformułowanie myśli odnoszącej się do tabeli 39 i wykresu 25 (s. 99-100) – cytuję „*Obciążenie ogólne*

negatywnie wpływało na Zmiany w percepcji siebie. Z kolei Zmiany w percepcji siebie były pozytywnie związane ze Zmianami w percepcji siebie”.

Dodatkowym, ale nieco ubocznym obszarem dociekań naukowych Doktorantki było poszukiwanie związku między sposobem oceny pandemii COVID-19 w kategoriach traumy lub jej braku a poczuciem obciążenia, lęku, martwienia się, rozwoju potraumatycznego i jakości życia (paragraf 3.6). Uzyskane rezultaty wykazały, że rodzice, którzy uznali pandemię za traumę (N=76) w porównaniu z rodzicami, którzy nie oceniali pandemii COVID-19 w kategoriach traumy (N=106) mieli większe poczucie ogólnego obciążenia i trudności związanych z otoczeniem oraz wyższy poziom lęku jako stanu i cechy, ale mniejszą skłonność do martwienia się i uzyskania dzięki temu kontroli nad sytuacją.

Istotnym dopełnieniem dyskursu naukowego zawartego w rozdziałach teoretycznym i części empirycznej jest zawarta w rozdziale 4 dojrzała dyskusja uzyskanych rezultatów badań własnych z danymi literatury przedmiotu. Sposób jej prowadzenia przez Doktorantkę jest uporządkowany i zgodny z tokiem dyskursu naukowego wyznaczonym w pytaniach problemowych i hipotezach badawczych oraz kontynuowanym w obszernych i wieloaspektowych analizach materiału empirycznego. W tekście recenzji odniosłam się do uzyskanych przez Doktorantkę rezultatów badań własnych oraz wskazałam na istniejące uchybienia, stąd też w tym miejscu chcę przywołać przedstawione przez Doktorantkę ograniczenia w realizacji tematu pracy. W sposób szczególny dotyczyły one: trudności w prowadzeniu badań ze względu na pandemię COVID-19, różne ograniczenia po stronie rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi a także trudność w precyzyjnym określeniu istoty wzrostu potraumatycznego. Wiele miejsca w dyskusji zajmuje także wskazanie wartości uzyskanych rezultatów w praktyce psychologicznej oraz nakreślenie kierunku dalszych badań.

Podsumowanie i konkluzja

Podsumowując, praca doktorska Pani Mgr Magdaleny Pilorz stanowi oryginalne przedsięwzięcie badawcze, dotyczące istotnego problemu klinicznego i społecznego. Doktorantka wykazała się dobrą znajomością literatury przedmiotu – jej trafnym doborem, przystępnym zreferowaniem i wykorzystaniem zawartych w niej treści do opracowania projektu badań własnych - nowatorskiego i zarazem wartościowego w sensie poznawczym i aplikacyjnym a także dyskusji uzyskanych rezultatów z danymi literatury przedmiotu.

W rozprawie zaprezentowane zostało prawidłowo zaplanowane i przeprowadzone badanie zrealizowane w dużej grupie 119 rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi i 67 rodziców dzieci neurotypowych, wymagające dużego nakładu pracy. Adekwatnie dobrano narzędzia

badawcze, przeprowadzono też odpowiednie pogłębione i wieloaspektowe analizy statystyczne. Interpretacje i wnioski, jakie Doktorantka sformułowała, są interesujące i wnoszą nowe treści do rozumienia sytuacji rodziców dzieci z trudnościami rozwojowymi zwłaszcza w odniesieniu do oceny ich obciążenia opieką i jego związku z poczuciem wzrostu potraumatycznego i jakością życia. Niedociągnięcia wskazane przeze mnie w tekście pracy nie obniżają jej wartości naukowej.

W mojej ocenie Rozprawa doktorska Pani mgr Magdaleny Pilorz spełnia warunki określone w art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 i 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o Szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669).. W związku z tym wnoszę do Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej o dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Pilorz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Stowburo Stowburo